

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST, V., KOHÁRY-UTCA 4., II. EM.
Minden pénz a felkészítési hivatal címére küldendő.

Megjelenik havonként
Felelős szerkesztő:
JÓZAN MIKLÓS

Előfizetési ára:
Egy évre . . . . . 300 kor
Egyes szám ára 25 korona.

Torda: 1568. HATÁRKÖVEK Pozsony: 1848.
az unitárius egyház történetében. Ezekben a helyeken mondotta ki az országgyűlés előbb Erdélyre, azután egész Magyarországra nézve, hogy az unitárius vallás bevett vallás (recepta religio).

„Hozsánna!”

„Áldott, aki jó az Urnak nevében” . . .
János ev. XII. 13.

Kelet kapujában állva, vágyó tekintetünk oda tapad, ahol a nap feljő. Elég soká tapogatóztunk a félhomályban. Elég soká dideregtünk libegő, lenge sátrink alatt. A bizonytalanság érzetéből, a szenvedések Kalvariájából már éppen elég volt. Várjuk a világosságot, amely egyformán kincse a görög bölcsnek cinikus hordájában és Nagy Sándornak fényes palotájában. S fülünkbe cseng a régi, régi szózat: „Ne vedd el azt, amit nem adhatsz.” Világosságot várunk, ragyogó, tiszta, mennyei fény sugarát, amely behatoljon a nagyvárosok tekervényes zeg-zugaiba, a szegények pincelakásába, a betegek kórtermeibe. Világosságot, új tavasz fényes követét, akinek homlokát glória övezi, — glóriája rég letűnt szép napoknak. Világosságot várunk és meleget; hogy erdőmező s az egész nagy természet ismét magára öltse ezer virággal ékes, üde-zöld köntösét, s s virágerdővel borítsa bé a frissen domboruló sirhantot is. Csak arra vár a vándormadár is, hogy házunk eresze alatt régi fészket újra fölkeresse, kitatarozza s édes otthonává avassa azt egy kis családnak, egy eljövendő boldog nemzedéknek. Fakadó rügyek, ébredő rögök, sarjadzó levelkék, tavaszi pompába boruló bokrok, vigan ficserékelő kis madárkák, zümmögő bogarak, tarkaszárnyú lepkék, bégető báránycák, ti mind-mind azt zengitek velem együtt hatalmas chorusban: „Hozsánna! — Áldott, aki jó az Urnak nevében” . . .

Jön a tavasz . . . És jön a lelkek királya, Jézus. Kelet kapujában állva, vágyó tekintetünk oda tapad, ahol az ő napja: az Igazság — feljő. Elég soká tapogatóztunk a hagyományok tömkelegében. Elég soká dideregtünk a katakombák dohos utvesztőin. A révedezésből, a bujkálásból már éppen elég volt. Várjuk az igazságot, amely egyformán kincse zsidónak és görögnek. S fülünkbe cseng a régi, régi szózat: „Én azért születtem és azért jöttem e világra, hogy bizonyosságot tegyek az igazságról.” Igazságot várunk; őszinte, egyenes, tiszta lelket, amely nem ötl-hatol, nem alkuszik, amikor jó és rossz, igaz és hamis, szabad és nem szabad között választania kell. Igazságot, új élet fényes követét, akinek páncélingén ott csillog a Jézus monogramja: H. S. (hominum salvator*). Igazságot várunk és szerető szívet; hogy annak ereje s ennek dobogása átalakítsa és megmentse — ha még nem késő! — ezt a vesztébe rohanó emberi társadalmat, a népek és nemzetek testvériszövetségét. S mint egykor amaz emlékezetes virágvasárnapon az örvendező sokaság, mi is letörítjük előtte a mi felső ruháinkat s diadalutját, amelyen bevonul a mi lelkünknek szent városába, palmaágakkal és virágokkal hintjük tele s szent lelkesedéssel kiáltjuk: „Hozsánna! — Áldott, aki jó az Urnak nevében” . . .

Jön a tavasz . . . Jön Jézus . . . És jó a dicsőség lángszekerén a költőkirály: Petőfi Sándor. Kelet kapujában állva, vágyó tekintetünk oda tapad, ahol az ő napja: a Szabadság feljő. Elég soká tapogatóztunk a börtön sötét falai között. Elég soká dideregtünk, megbénítva, az előítéletek láncain. A mesterséges korlátokból, a rabság epeesztő kinjaiból már éppen elég volt. Várjuk a

*) Emberek megváltója.

szabadságot, amely ősi jogaiba visszahelyezi az Isten képére teremtett valóságot; s az emberi méltóság királyi széke körül nem hajlongó és hizelgő szolgáló-csöcseléket tart ingyen kenyéren, hanem testben-lélekben ép, nyílt, báor, őszinte, szabad férfiakat, kiknek az a nyelvén, ami szívükön... soha el nem fojtható, diadalmas érzés! S fülünkbe cseng a régi-régi szózat: „Szerelmemért feláldozom az életet, szabadságért feláldozom szerelmemet.” Szabadságot várunk, új világ fényes követét, aki- nek érintésére újból kinőnek lelkünk szárnyai; és a százéves költő-király örök-ifju szívének lüktetése mellett a mi ajkunkon is felcsengenek a régi nóták, magyar rithmusok; s miként egykoron abban a százsorszép „Honfidal”-ban, szentegyház léssen keblünk belseje... Oltár benne a Haza képe, amelynek a vérvirágos hazaszeretetet mécsesétől megvilágítva állania kell örökkön örökké... Szabadságot várunk... És már itt is van... Mert te vagy oh idvezült szellem, rónáink lelke, bérceink viharadara, te vagy a mi szabadságunk. Te gyűjtöd egybe zugó szelek szárnyán szétszórt csont- jainkat s a nagy temetési nap fölött is úgy énekelsz, hogy könnybe lábad a világ szeme... S velünk együtt kalaplevéve mormolja ünnepi zsolozsmákban: „Áldott, aki jó az Urnak nevében”...

Szerkesztő.

Vallás és költészet.

C. R. J.

Van az emberi léleknek két nemes ösztöne. Az egyik csöndes áhitattal leborulni kész a mindenható Isten színe előtt. A másik dalba olvad ajkainkon. Ez a kettő egyik a mással rokon. Vallás és költészet ugyanannak a teremtő szellemnek a gyermekei. Karöltve haladnak az élet utain, hogy minket boldogítsanak. Hogyha olykor- olykor eltávolodnak, egymástól a költészet durva és visszataszító lesz, a vallást pedig megbénítják a dogma rideg kötelékei. Legjobb, ha jó testvérek módjára együtt járnak a poros országuton, most bátran szembezállva széllel és viharral, majd bizakodóan állva meg a csillagos égbolt alatt... A vallás az emberi lélek legszebb virága: a költészet annak legtisztább zenéje.

P. b.

Petőfi lantja.

Soká pihentél, drága lantom,
A bemohosult siri hanton;
Pihened többé nem szabad.
Csorduitig van a szívem teli:
Hurjaidnak kell elzöngeni
Örömmet — fájdalommat.

Az öröm ugyis ritka vendég,
Alig jött s máris elrezzenték
Az álnokszívű emberek;
Kiknek abban áll boldogsága
Ha céda guny és hahotába
Fojtják az árva örömet.

Féleink galambja életemnek,
Minden bagolytól ne ijedj meg,
Te kristálytisza szent öröm!
Huhogjon hát, ha kedve tartja,
Te csak szállj annál magasabbra:
Ragyogj a nappal, éltetőn.

Vidd meg a hirt a jó anyának,
Hogy fia él... él, s a hazának
Nem is utolsó gyermeke;
Hogy, kit a szíve alatt hordott
— Viselve gyászt és néma gondot —
Könyűit majd ő törli le.

Az a könny is az öröm árja
Lészen, mely keblét általjárja,
Ha verded az ablakot;

Holott a gyermek-ifju égve
A kis pacsirta énekére
Örömdalra gyulladott.

És ha magadat kipihented,
Csak szállj tovább... a székelyeknek
Szárnycsatlogásod hirt vigyen.
És ha szivedbe vág a kánya,
És tollaidat szerteséjjel hányja:
Mindegyik egy-egy véres kard legyen.

1923. I. 6.

Józan Miklós.

Petőfi.

Irta és a budapesti Dávid Ferenc Egylet márciusi vallásos estélyén felolvasta: Buzogany Anna f. tanárnő.

Az 1823. évre virradó Szilveszter éjszakán üstökös tűnt fel a komor magyar égen, fényes üstökös, amely gyújtott, világított, melegített, amerre elhaladt és aztán — üstökösök szokása szerint — rövid pályafutás után letűnt az égről. De fényét, világosságát, melegét hátrahagyta s ez ma is itt él közöttünk, itt látom ragyogását minden reám szegzett szemben, itt érzem melegét és kell, hogy érezzük valamennyien, magyar szívünk dobogásában.

Az 1823. évre virradó Szilveszter éjszakán kezdte meg csodálatos pályafutását a mi hallhatatlan Petőfi Sándorunk a délibábos magyar róna egyik kicsiny kunyhójában.

De a költő nagy szellemének csakhamar szűk a nádifüdes szülői hajlék: nyughatatlan, nagyratörő lelke űzi, hajtja ki a nagy világba. Már korán érzi, hogy valami magasabbra, valami rendkívüliro van hivatva. Próbálkozik a színészettel; mint vándorszínész szolgálja egy ideig nyomorogva, nélkülözve a nemzeti kultúra ügyét. De már iskolásliu korában fellűnik verseivel. A költészet az ő sorsa, az ő valódi hivatása, amely, mint ő maga megjósolja, nevét majdan hallhatatlanná teszi.

„Anyám, az álmok nem hazudnak,
Takarjon bár a szemfödél,
Dicső neve költő fiadnak,
Anyám soká, örökkön él!”

„Vágyainak sólyomszárnya” messze viszi,
ragadja őt a kised szülői hajléktól, de az és akik benne laknak: egyszerű szülei és István öccse mindenkor ott élnek szívének legszentebb rejte-

kében. Az élet rázuduló viharai között, mint békés szigetre menekül atyjához, „a jó öreg korcsmáros”-hoz, bár ez sokszor feddi őt magasra-törő terveit, mert egyszerű ember létére nem fér a fejébe, hogy fia költő akar lenni és semmi más, — s az áldott jó édesanyához, aki mindent megért, mindent megbocsát és puha cipóval várja a hazatérő fiút. S amikor aggódik, hogy talán tulságosan barna a kenyere fiának, aki jobbhoz szokott, megvigasztalja őt a költő:

„De semmi az, csak add elém anyám,
Bármilyen barna is az a kenyér:
Itthon sokkal jobb ízű énnekem
A fekete, mint máshol a fehér.”

István öccséhez írt remek költői levelében is csak arra kéri öccsét, hogy gyámolítsa atyjukat, akinek öregségére oly súlyos gondokkal kell küzdenie. Majd anyjára tér át:

„S anyánkat, ezt az édes, jó anyát
Oh Pistikám szeresd, tiszteld, imádd!
Mi ő nekünk: azt el nem mondhatom,
Mert nincsen rá szó, nincsen fogalom;
De megmutatná a nagy veszteség,
Ha elszólitaná tőlünk őt az ég.”

A költő maga nem vágyik gazdagságra. Ha mégis ilyesmiről ábrándozik, ez csak azért van, hogy szeretteit elhalmozhassa minden jóval, ami csak nekik örömet szerezhetne, mint ezt „Szülőimhez” című bájos költeményéből látjuk,

De nemcsak a család vonzza őt haza, hanem a szülőföld, az Alföld, a szőke Tisza, a Kis-Kunság, amelyekről olyan mesteri képeket fest. Valósággal ő tanított meg arra, hogy szeressük az Alföldet, amelynek látszólagos egyhangúságában ő annyi változatos szépséget tud feltárni. Költészetében visszatükröződik az Alföld minden szépsége. Dalolni az égfelé szálló pacsirtától tanult, csodás képzeletének ragyogó játékában ott tündöklük a puszták délibábja, érzelmeinek hevében ott izzik a nyári nap tüze, szabadság imádata nem ismer korlátokat, mert látása, mint a pusztai sasé, az Alföld végtelen rónájához szokott, haragjának fergetege tombol, mint a puszták vihar.

S csoda-e, ha ez a tomboló vihar itt-ott áttör a korlátokon, fékevesztetten száguld a kitűzött nemes ideálok felé, ha költeményeiben itt-ott forradalmi hangot üt meg, amint ezt egyesek a szemébe hányják? — Voltaképpen kit is szoktunk forradalmárnak nevezni? Aki a fennálló társadalmi renddel nincs megelégedve s azon változtatni óhajt, ha másképp nem lehet erőszakos módon is. — Nos hát a múlt század első felében élt magyaroknak semmi okuk sem lehetett arra, hogy a dolgok akkori állapotával tulságosan elégedettek legyenek. Vajjon ilyen értelemben nem nevezhetjük-e forradalmárnak a nagy Széchenyit, vagy Eötvös József bárót, aki a jobbagység felszabadításáért küzd? A különbség csak a kifejezés módjában van. — Schiller a nagy német költő, irodalmi működésének első idejét Sturm und Drangperiódusnak nevezi. Az ezen korban írott művei telve vannak ifjui szertelenségekkel, tulkapásokkal, míg végre az érettebb kor tapasztalatai lehiggasztják a forrongó ifju lelket s ott áll előttünk kristály-

tisztán, nemes fényben ragyogva, a férfi Schiller költésze. — Petőfit a Sturm und Drang kellős közepén érte tragikus halála. Lantjáról lepattant a hur, mielőtt az itt-ott megütött disszonanciáknak idejük lett volna édes harmóniákká feloldódniok.

Petőfi a nép gyermeke s bár egyike legképzettebb költőinknek, aki a világirodalom nagyjait nemcsak ismeri, de édes anyanyelvén meg is szólaltatja — a nép költője is. Igaz költő ő, aki, mint ahogy ő írja Arany Jánoshoz írt költői levelében „A nép ajkára hullatta keblének mennyei manáját”. Hogy mennyire a nép költője Petőfi, semmi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy egyes dalai valóságos népdalokká lettek. Mikor a magyar paraszt éneklé, hogy: „Fürdik a holdvilág” — „Juhászlegény, szegény juhászlegény” — „Ez a világ amilyen nagy”, — vagy még sok mást, nem gondol rá, de talán nem is tudja, hogy kitől erednek ezek az örökszép nóták.

A nép ajkára hullatta keblének mennyei manáját akkor is, amikor János Vitézt megírta, amelyben olyan pompásan eltalálja a magyar népmese hangját s amely a magyar népnek egyik legkedvesebb olvasmánya. Talán azért is szereti úgy a nép a János vitézt, mert benne, akár csak az Arany Toldijában, bizonyos fokig minden magyar ember magára ismer. S a magyar róna két lánglelkű szülőtte, akik különben oly különböző hurokat pengetnek lantjukon ebben találkoznak, egymással: János vitéz éppen úgy mint Toldi Miklós, a magyar ember hű arcképe, aki becsületes, nagylelkű, lovagias, hirtelen lánggra lobbanó, de emellett jószívű, meleg érzésű, de rettenthetlenül bátor és erős. — Ezen alapul a két költő meleg barátsága is, amely a Toldi megjelenésével kezdődik.

Petőfi gyakran megfordul Aranyéknál Nagyszalontán. Barátjának békés, meleg családi tűzhelye nagy hatással van költőnkre, akinek nyughatatlan lelke előtt amugy is mindig egy ilyen otthon képe lebeg, mint végső életcél. — Lehetetlen a költőre nem ismernünk a bohém vándorlegényben, aki, miközben rossz ruhájában didegve küzd az elemekkel, azzal biztatja magát, hogy lesz még neki meleg otthona, felesége, gyermeke s akkor fittyet hány hónak, viharak. Avagy nem önmagáról mintázta-e a költő Bolond Istókot, akinek látszólagos könnyelműsége mögött annyi mély, nemes érzés rejlik s aki egy elkéseredett, a világgal és önmagával meghasonlott lélekben újra felébreszti az Istenbe és emberekbe vetett hitet s egy rideg, pusztá házat meleg családi otthonná varázsol.

Mikor aztán ez az álom megvalósul, mikor megismeri és sok nehézség leküzdése után feleségül veszi Szendrey Juliát, akkor fakadnak költészetének fáján a legszebb virágok. — A lángoló lelkű költő szerelmi lírájában, mint két ellenkező pólus, amely azonban egymást kiegészíti, emelkedik ki két költemény csoport: a Cipruslombok, amelyekben a korán elhunyt Csapó Etelkét siratja és feleségéhez írott költemények, amelyek a páratlanul állanak az egész világ irodalomban. Amazok a kesergő szerelem ábrándos, légies, lemondó elégiái, emezek a diadalmas, boldog szerelem

himnuszai. — Majd elborul; látnoki lelke előtt megjelenik korai halálának réme. A koltói kert, amelyben az őszi nap ragyogásán keresztül már érzik az enyészet lehellete, eszébe juttatja azt, hogy az ő boldogsága nem fog soká tartani. S „szeptember végén” alig pár héttel esküvője után, megírja felülmulhatatlanul szép elégiáját, amely immár több nyelvre fordítva, járja be a világot.

„Ha eldobod egykor az özvegyi fátyolt,
Fejfámra sötét lobogóul akaszd,
Én feljövök érte a siri világból
Az éj közepén, s oda leviszem azt,
Letörteni vele könnyűimet érted,
Ki könnyeden elfeledéd hivedet,
S e szív sebeit bekötözni, ki téged
Még akkor is, ott is, örökre szeret!”

S „az álmok nem hazudnak”. Isten a rendkívüli nagyságu lelkeknek megadta a jövőbe látás csodás képességét, s a költő halál sejtelméi csakhamar valóra válnak. Mert bármennyire imádja is feleségét, bármilyen büszkén és boldogan üdvözli is fia születését: van valami, ami még ezeknél is szentebb és drágább előtte: a magyar haza és annak szabadsága. A magyar haza, amelyről így énekel:

„Szentegyház keblem belseje,
Oltára képed,
Te állj, s ha kell: a templomot
Eldöntöm érted!”

S ez nem maradt pusztá frázis. Amikor a hazát kell védelmezni, amikor annak szabadságát kell kiküzdeni, ott látjuk őt mindenütt az első sorban. Ott látjuk a feledhetetlen március 15-én ott hallatja gyújtó szózatát a Nemzeti Múzeum lépcsőjén, ott lobogtatja kezében az osztrák cenzura alól felszabadult magyar sajtó első termékét, csodás hatású Nemzeti Dalát. S amikor a vér nélkül kivivott magyar szabadság csalóka ábrándképnek bizonyult, fegyvert fog, otthagyja családját és elmegy, hogy beteljesedjék a jóslat, ott essék el a harc mezején, ilju szívének vére ott folyjon el áldozatul az imádott haza oltárán. S úgy lett, ahogy ő kívánta: dalos ajkának utolsó szózatát elnyelte az acélzörej, a trombita hangja, az ágyudörej. Holttestén fújó paripák száguldoztak végig és drága tetemét a többi szabadsághősökével közös sírnak adták. S a nagy szív, amely oly lángolóan tudott szeretni, s amelynek utolsó dobbanása is a magyar hazának szólt, ott porlad a segesvári hantok alatt, amelyeket akkor hősök vére szentelt és most bocskorosok típrása szenteltelenit meg.

S szegény magyar hazánk egét újból fellegek, borítják komorabbak, sötétebbek, mint akkor. És mi szorongó szívvel várjuk, várjuk az üstököst, amely bevilágítson a magyar éjszakába, lánggra gyujtsa a közömbös lelkeket és jótékony meleget árásson a csüggedő szívekbe. De újra tavasz van, újra március van, és én újra hallok a dalt, amely a segesvári jeltelen sírből felharsan és orkán gyanánt végigzug az országon, felrázva eleveket és holtakat. És felfigyelnek a kassai kriptalakói, tovább adják a dalt Késmárk felé. Átvészlik

azt a jó kuruc vitézek s rég pihenő tárogatók újra megszólalnak. A Tátra bérci visszaverik a harsogó hangokat. A kápolnai, isaszegi, szolnoki honvédsírok lakói tovább, tovább adják. Meghallja a gyulafehérvári kriptában jó Hunyadi János is, Bocskai, Bethlen Gábor újra fegyverkeznek és Nagyváradon marokra fogja csatabárdját Szent László király. — És ellenállhatatlan áradatként hömpölyög végig a dal az egész országon, Vereckétől Csáktornyáig, ahol felébred álmából nagy Zrínyi Miklós és fenyegetve rázza öklét azok felé, akik a magyart bántják. És tovább hömpölyög a dal a kék Adria felé s hangjai tulharsogják a tenger hullámainak moráját:

„A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább nem leszünk!”

Március

Hideg, havas hegyek között járok. Nagy, néma, fehér csendben alszik az erdő. Jó mély az erdő álma s hosszú, mintha örök halál hűvös lehellete dermesztené élettelen fáit... Halkan osonok a süppedő hóban a zuzmarás ágak alatt — ki merné az alvókat zavarni?! De jaj, a vékony hótakaróban, hirtelen megreccsen léptem alatt egy odatévedt kis száraz galy s a csendzavaró zörejre mély, álmos, bosszus, moraj zug fel a fák koronái között. És mintha csak az első életjelre lesett volna az erdő szélén, nyomban ott terem egy pajkos tavaszi szellőcske s ujjongó nevetéssel körülszaladja az erdőt. Belecsimpaszkodik egy óriás fának hó szakállába, körül táncolja bájos lejtéssel a fiatal csemetéket, rázogattja, ébresztgeti őket a mély álomból, — de hasztalan. Gyöngye, langy fuvalma nem képes feloldani a téli fagy erejét. Bánkodva, busan fut tovább, ki a nagy világba... A fákat, az erdő gyermekeit édes borzongás futja át a meleg simogatástól, a rabságból, a halálból való szabadulás élő reményrégétől. Sirva hívják vissza. Jöjj vissza drága tündér — kinek lehellete nyomán élet fakad, jöjj vissza, hozd el ami életünk tavaszát. És a szellő visszatért, testvéreivel megerősödve. Harag tombolt a lelkében a zsarnok tél iránt. Már messziről fujva-zugva robog az erdő felé. Fuvása lángoló, karjaival megrázza az öreg fákat is; tűzétől enged a fagy, olvad a jég bilincs, megsemmisül a hó kérge; megszűnik a halál-álm s életre kelnek a fák. Megrázzák zörgő ágkarjait, új élet ereje lüktet szívében. Megismerik egymást a szomszédok, örömmel köszöntik egymást, kicsiny és nagy. Jó reggelt testvér! Hosszu volt az álm úgy-e és irtózatot? Boldog sóhaj száll fel a fák koronái felé. Óh, milyen jó ébren lenni, milyen jó lélekezni szabadon, frissen, levelezni, virágozni, élni-élni szabadon... A fényes nap meleg sugara kicsalta az öreg föld szépséges titkait, a fehér hóvirágot, a szégyenlősen rejtőző ibolyát — az erdő ünneplő ruhába öltözött, virágba borult. — Sápadtan összeroncsolva huzódott el a tél az élet hatalmas ereje előtt.

Itt a tavasz, itt a kikelet. Nem halljátok, itt a kikelet; nem érzitek a szél langyos fuval-

mát; itt a tavasz új élet tavasza, vége a télnek a rabságnak... ébredjétek emberek, magyarok talpra!... zug a halvány próféta életre hívó kiáltása s a szabadság harsonájára megmozdul az ember-világ lelke; az élni akarás megduzzasztja az izmok erejét s a megkötözött rab nép összetöri rozsdás bilincseit... szabad lett a gondolat, amely eddig tolvajként, lopódzva bujkált az agy tekervényei között; lelket adott annak a szó s ami eddig csak halk sóhajban enyészett el most szabadon repült, gyujtott, lelkesített: „esküszünk, hogy rabok tovább nem leszünk!” Nem leszünk, mert a szabadság éltet elevenít, a szolgaság pedig megöl, ez az örök igazság törvénye.

Önmagának, embervoltának tudatára ébredt az ember. Szabaddá lett az élet, megismerték egymást a szomszédok, akiket egy világ választott el eddig egymástól; a szabadság szent eszméjében egyenlővé, testvérekké lettek a szegény és gazdag, az erős és a gyöngy, a szolga és az ur. A szellem, a munka hatalma előtt leomlottak a válaszfalak s a törvény nem mért külön mértékkel az egyik s külön a másik embernek. Szabad lett a föld, — melyből a végén ugyanis egyenlő részt kapunk — bírásához egyenlő joga volt mindenkinek. Új élet, haladás indult meg. Örömkönny pergett az egymásra talált emberek szeméből, örömelekezésben gyönyörködött az arany-napsugár, az Urnak lelke, a béke és szeretet lelke lengte át a világot...

Am verőfényére csalfa április jött. A zsarnok rabszolgatartó tél nem nyugodott bele a veszteségbe. Szemét sértette a nap fényessége; az életőszön fellángolása ijesztő lidércfény volt neki s titokban az összetört rabláncokat már forrasztotta; tördelni kezdte az élet virágait, az isteni igazság örök törvényeinek ifju hajtásait s iszonyu, zimankos, sötét fergeteggel rázudult az erdőre.

Amde nem reszket többé, gyáva szolgamódra a megijult erdő. Nehéz zöld koronáját haragosan megrázza a kemény tölgy s nyomában az erdő: nem soha! Elkéstél már vele öreg hős! Ezt a szép életet, amelyhez jogunk van, a szabadságot, a szabad levegőt, a meleget, amely fakasztja az életet, a napsugarat, amelynek csókjára virágba borul a bimbó, megérlelődik a gyümölcs, azt nem adjuk soha! Jöhetsz zivatar serreggel, vizáradattal, jégzáporoddal, fehér hó börtönöddel, álljuk a harcot! Most vagy soha, ha elpusztulunk is mind egy szálig! És összefog a vén erdő minden fia, öreg kérges dereku tölgyek és ifju csemeték. — Most vagy soha... zug-bug, bömből a harc vihara... hideg jég golyó lyukasztja a levelet, virágot; az orkán karja hajlítja, csavarja, birkózik a fákkal... áll a harc, csatáz a rengeteg... egymásba fogódnak ág az ággal, erős a gyöngével, ifju az öreggel, össze borul, hajlong, ropog, pattog, rajta-rajta... s a hegy alatt, az erdőszélen ott rohannak Bem apó székelyei, a Damjanich diákjai szuronyszegezve, láng arccal, égő szemekkel... ősz haju öreg rohan elől a zászlóval... ágyu füstje lobban, égdördülés csattan... egy egész sor ifju vére a zöld füre loccsan... Oh drága szabadság csak te élj!

Nélküled az élet ugyanis halál. — És győzte a sereg, amíg bírta, — aztán összeesett. Ugy maradt mogorván sokáig, míg az idő engesztelő keze kihuzta szívéből a harag nyilait s megbékült ellenségével. És újra virulásba borult, zöldelésbe fordult az erdő.

Régen volt ez. Azóta újra leesett a hó, fagy lepte meg a fákat. Kegyetlen zsarnok kezek, egy szörnyű viharban újra vasbilincseket raktak az élő fákra. Köröskörül a halál álmában nyög népek erdeje. Szabadság szellője nem játszik ott buvocs-kát az erdők fái között... meghalt a szabadság drága Istennője s a gondolat tolvajként bujkál az agy tekervényei között. Az ima sem szállhat szabadon Istenéhez, mert az is meg van kötözve... Rabságban az erdő, rabságban a föld, a szén, az ember, a lélek, a nemzet, keserű szolgaságban — ma egyik, holnap a másik... Meddig tart ez így? Ellensége lesz hát örökké ember az embernek? Emberek, népek hát nem tudjátok: tavasz van, kikelet; nem érzitek Petőfi márciusának enyhe, szabadító fuvallatát; nem halljátok a szabadság márciusának kürtzengését? — testvérek sirását, a föld fájdalmas sóhaját, az erdők siró hívását... Csak mi halljuk egy-egy letört, elbotorkált ágai a szenvedő erdőknek, mi, akik sirva mennénk vissza oda, hogy megcsókoljuk apánknak durva, kérges kezét, édesanyánknak puha meleg kezét, amellyel simogatni szokta hajunkat! Emberek, népek, rabtartó nemzetek, nem érzitek a rabságot, lelketek rabságát, amelyet fogvatart a test, az anyag s annak szenvedélyei, kicsinyes érdekei, hiúsága?!

Halljátok meg a testvériség prófétájának ajkáról az élet igazságát. *A szabadság az egészséges élet levegője nemzetnek, embernek egyaránt.* A szabadság tűz, amelynek lángja egy testté, egy lélekké forrasztja az embervilágot, virágoztatja, boldogítja. Legyőzött, leigázott nép ha nem érzi a bilincsek szorítását, amelyek belefulasztják az életet, győzelmes nemzet ha szolgaságban gyötör országokat s nem érzi lelkének rabságát, hanem csak azt építgeti, védi, erősíti s életét mások pusztulásával támasztja alá, — hajh! vigyázzatok emberek — az ilyen élet mindenképpen halál. A szabadság vágya, ereje hatalmas, nem tűr szolgaságot, megfeszíti, összetöri, felrobbantja a börtönfalakat, mert egyenlőséget kíván, követel mindenki számára.

Tavasz van, március, új élet megindulásának ideje; a föld felszabadult a tél börtönéből; szabadon nyílik a virág, levélbe pattan a rügy, csak az ember nyög még szolgaságban, mély halál álomban. Mikor ébred már fel az embervilág a kábultságból? Meddig tart még a szörnyű komédia? Mikor nyílik már új élet tavasza a szívekben, oh mikor találunk egymásra egy szép s boldog életben, egyenlőségben és testvériségben az emberek, a népek és nemzetek? Meghozta tán ez a tavasz, ennek az évnak márciusa... hozza, ha a rabok összetörik bilincseiket, ha az emberek szíve és lelke kiszabadul börtönéből... ezt várjuk, ezt kérjük, ezért imádkozunk... jöjjön el a te országod: szent Világszabadság.

Biró Lajos

Erdély.

Annak a küzdelmes életnek jellemzésére, amelyet erdélyi testvéreink folytatnak, az alábbi ismertetést közöljük, amely a Világ 1923 január 4-iki számában jelent meg:

Nemrég tartotta évi rendes főtanácsai ülését az erdélyi unitárius egyház Kolozsváron, amikor az egyház 87 éves püspöke beszámolt azokról a román kormányintézkedésekről, melyek az egyházakat és iskolákat az anyagi megsemmisülés elé állították. Az erdélyi magyar egyházak vészkiáltásai egymásután ujulnak meg. Ma ennek, holnap a másik magyar egyháznak vág bele életgyökereibe a román kormányzat. Az erdélyi unitárius egyház utolsó emlékirata feltárja, hogy a román kormányzat milyen sorsot szánt a magyar egyházaknak és az általuk fenntartott magyar kulturintézményeknek.

Az unitáriusok legnagyobb alapítványa a Berde Mózsá-féle buni birtok. A nemes alapító szegény sorsból, takarékossgal, puritán életfelfogással egy egész élet gyümölcsét adta arra a célra, hogy kétszáz igazán szegény, jóerkölcsű tanulónak legyen meg a mindennapi száraz kenyere. E célból a buni birtokra nézve így intézkedett:

„Ezeket a birtokokat minden jogaimmal minden ingó javakkal, terményekkel öröklő a Vallásközösség és ezeknek a jövedelméből ezenel kenyér-, illetőleg cipő-alapítványt teszek. És pedig: kolozsvári főiskolánkban száz, a tordai iskolánkban ötven, székelykereszturi iskolánkban ötven, összesen kétszáz jóerkölcsű, igazán szegény unitárius tanuló részére úgy, hogy minden tanuló kapjon naponként három jó egészséges tápláló kenyeret, vagy cipőt. Ilyen cipőt egy tizenhat kupás erdélyi vékából szokás sütni hatvan darabot. Egy hóra kell tehát másfél véka, tíz hóra, tehát egy iskolai évre 15 erdélyi 16 kupás véka buza. Az összes szükséglet három-ezer véka.”

Mikor az alapítónak nem maradt semmije, mert mindenét a szegény tanulók egészséges, jó, tápláló kenyérébe fektette bele, a maga részére ezt kötötte ki:

„Temetésem legyen egyszerű, koszorúk és cifraság nélkül, reggeli órákban, egész csendességben, nem kriptában, hanem hideg földben...”

Ez a puritán, nemeslelkű alapító, mintha megérezte volna előre a világfelfordulást, alapító végrendeletét így zárta be:

„Kultuszminiszter Ur! Miután korunkban a kapzsiság és korrupció annyira terjed, nem tudom eléggé kérni az illetőket, hogy ezen célokra tett, fáradsággal, áldozattal szerzett hagyományomat épségben őrizték meg. Felhívom egyszersmind az ország közoktatásügyi miniszterét, illetőleg a kormányt is, méltóztassék kegyes figyelmével kíséreni ezen hagyaték kezelését és a végrendelet végrehajtására felügyelni. Ezen avatkozás, azt hiszem, autonómiáknak nem árthat.”

Laborfalvi Berde Mózsá ilyen aprólékos számtással és emberi előrelátással megszerkesztve alapító végrendeletét, Bun községben lévő 1389

hold mezőgazdasági területből és ezenfelül erdősegből álló birtokának kezelését az erdélyi unitárius egyházra bízta. Mivel azonban ez a birtok évente kétszáz unitárius — tehát magyar — tanuló mindennapi száraz kenyereit biztosította, a román kormány legelső teendői közé tartozott ennek és a hasonló célu alapítványoknak az elkobzása olyan megváltási összeg ellenében, amely egészében sem fedezi az alapítványi földek egyévi hozamát.

Igy sajátította ki a román kormány a Berde Mózsá-féle buni alapítványi birtokot teljes egészében — két hold terület kivételével; továbbá az Augusztínovich Pál-féle Ladamos-alamori 3131 holdas alapítványi birtokot 51 hold és a tanyai épületek kivételével; a Dersi János-féle pusztaszentmiklósi 584 holdas alapítványi birtokot, melyből csak tíz hold és a tanyai épületek mentesítettek; a Kovács Dénes és neje-féle bágyoni alapítvány 301 holdját pedig — három hold kivételével — egyenlőre kényszerbérletbe adták, a folyamatban lévő kisajátítási eljárás befejezéséig.

Amikor az erdélyi unitárius egyház képviselőtanácsa utolsó emlékirata mindezeket felsorolta az alapító végrendeletek kivonatát is mellékelve, a következő kérelmet és intelmet intézi a román kormányhoz:

„Ismerjük a törvényt, de nem vagyunk képesek emberileg felfogni a végrehajtásnál megnyilvánult megsemmisítési célzatot. Az utolsó jalkiáltást vegye figyelembe, Miniszter Ur, és a törvény végrehajtása kérdésében az agrárbizottság erdélyi osztályát bizza meg, hogy az egyház vezetőségével folytatott közvetlen tárgyalás alapján sürgősen állapítsa meg azokat a mértékeket, melyek erejéig a mentesítés megadható. Tudjuk, hogy az egyházfői állás és letett eskü mire köteleznek, de nem hallgatjuk el, hogy az egyházat ért vagyoni veszteséget a kisebbségek ügyét intéző illetékes forum előtt — a biztosított törvényes uton — kellő alkalommal fel fogjuk tárni.”

HIREK.

A Budapesti Dávid Ferenc Ifjúsági Egyesület által rendezett jótékonycélu táncmulatság alkalmával a következő felülfizetések történtek: dr. Héderváry 10.500, dr. Kovács L. 10.000, dr. Mikó G. 6000, Bozóky E., N. N. 5000, dr. Dézsi 4000, dr. Koncz J. Csepel 3000, dr. Mikó F., dr. L. Sándor B., Szatmáry L. Cegléd, Szatmáry E. Csorvás 2000, Imreh S. 1700, N. N. Dimény M. dr. Nyiredy J. 1500, Szatmáry P. dr. Lukács T. 1300, N. N. dr. Ürmössy, vitéz Berde G. dr. Költő G. dr. Mihályi, Kovács J. Pálffy M. dr. Molnár J. László D. dr. Jakabházy, Klein G. Polgár L. dr. Ferenc J. Zoltán E. Ráduly J. dr. Nyirő G. Vajda Z. dr. Putnoki, Józán M. Nemes A. Sándor Á. Szolnok, dr. Orbok A. Felszeghy J. Veszprém 1000, Szinte 800, Élsner S. dr. Csiky G. Sademan, Fürst, Imreh J. Dabas 700, Borbély S. Rend T. Hajós B. 500, Kovács J. Beke M. 400, dr. Stern, Madariné, özv. Fábryné, Patakfalviné, Kolb A. Csatkay, Szász D. 300, Rediger, Létay, Koncz J. 200, Szántó F. 150, dr. Nyiredy G. dr. Kemény, Török K. 100 korona.

Halálozás. Ó-tordai Székely Ferenc, nyug. műszaki főtanácsos, a debreceni unitárius leányegyház-község gondnoka, március 1-én meghalt. Benne az unitárius egyház egyik erős munkás oszlopát, a társadalom pedig egy nagy emberbarátot veszített el. Vagyonát még életében szegénysorsu, tehetséges székely ifjak felsegítésére fordította. Emlékét kegyelettel őrizzük s őszinte szívvel osztozunk a gyászoló család fájalmában.

Husvételi Istentiszteletek sorrendje a budapesti templomban: I. napon prédikál: Biró Lajos lelkész, urvacsorát oszt: Józán Miklós püsp. vikárius. II. napon prédikál: Jancsi László teológus, urvacsorát oszt: Biró Lajos lelkész.

Báró Radvánszky Albin, a magyarországi Evangélikus Egyház legújabbán megválasztott egyetemes felügyelője. Beiktatásán, mely március 22-én d. e. 10 órakor lesz a Deák-téri templomban a mi egyházunkat dr. Hajós Béla körif. gondnok és Józán Miklós püspöki vikarius fogja képviselni.

A bpesti Ref. Egyház új főgondnokot választott dr. Németi Károly v. b. t. t. személyében. Csak gratulálni tudunk Testvéregyházunk e választásához; az új főgondnoknak pedig minden munkájára áldást kívánunk.

Gyermek Istentisztelet a budapesti templomban e hó 25-én (virágvasárnap) délután 4 órakor lesz.

Nagypénteken a rendes időben (d. e. 11 órakor) Istentisztelet.

Sajtó alapra 1922. november 18.-tól a következő adományok érkeztek: dr. Vass Miklós Kaposvár 100, Ranczenhofer Hugó Bpest 400, Kiskovács Rudolf Bpest 100, Sófalvi Sándor Bpest 100, Schey Ernő Bpest 5000, Székely László Bpest 100, özv. Rend Domokosné Adony 100, Kovács József Bpest 200, Orbán Nagy József Bpest 500, Gömör 200, Károly Alag, özv. Szakács Károlyné Bpest 500, Sándor Jenő Bpest 300, dr. Balázs Ferenc Miskolc 200, Förster Lajosné Bpest 700, Rend Tihamér Adony 100, Benedekfi Elekné Kispest 200, Kovács Kálmán Bpest 200, dr. Barabás István Bpest 200, dr. Költő Gábor Bpest 200, Szobotka Istvánné Bpest 200, dr. Héderváry Lehel Bpest 700, dr. Héderváry Hugó Bpest 700, Szekeres Sándorné Nagydobos 200, együtt 11200 korona. Mult számunkban nyugtázott adományok összege 6710, eddig összesen 17.910 korona. Köszönjük.

Mult havi számunkban az adózás kérdésében közzétett javaslatot a Kebli Tanács 1923. január hó 21-én, a közgyűlés pedig március 4-én tartott ülésén elfogadta, törvényerőre emelte s ezzel az egyházi adó-törvény életbe lépett.

Dr. Tóth György táblabíró szerkesztésében megjelent az unitárius egyház „Fegyelmi Törvény“-e. Kapható a lelkészi irodában 300 koronáért.

Egyházi járulékok fizettek a mult év utolsó negyedében (okt. 1-től dec. 31-ig): Schey Ernő 10.000, K. Bedő Béla 4000, Reiter Aladárné, Schwimmer Imréné 2000—2000, Petrik Sándor 1500, dr. Dalmady Zoltánné, Fekete Zoltán, Simon Mihály Pál, Harmos János, dr. Jakabházy Zsigmond, dr. Ujlaky Géza, Tanka Sándor, Ágh József, Pausperli

Károlyné, dr. Nagy Lajos, Dénes Istvánné, Ráduly János, dr. Szentgyörgyi Ferenc 1000—1000, Ürmössy Lajos 800, Sajó Antalné, dr. Zsakó Gyula, Lipkay Arthurné, Jäger Kálmánné 700—700, Skall Gyula, Zoltán Emil, Krieger Tamásné, Imreh József 600—600, özv. Goldman Henrikné, Göncz Lajosné, Preyer Mária, Székely Andor, Elekes Mária, Tóth József, Rózsa Lajos, Fazekas Lajos, Marosi József, Vargay Kálmánné, Gömöri Károly, özv. Szakács Károlyné, Sándor Jenő 500—500, Simon Dénes, András Mózes, Heim Mária, Gömör Károly, Tiboldi Gyula, Szalay Lajosné, dr. Nyiredy Jenő, Török Kálmánné, Benedekfi Elekné, Kovács Andrásné, Péter János, Philippovich Emil, Barabás Áron, Máté Áron, Györfi Juliska, Lőrincz Dénes 400—400, Berde Lajos, dr. Költő Gábor, Máthé Lajos, Telkes Dezső, Szentannai Sámuel, Gaál Árpád, Pessi Jánosné, Kiskovács Rudolf, Molnár Ferencné, Csucsi János, Rózsa Gyula, özv. Rózsa Károlyné, Dézsi Ferenc, dr. Osváth Gerő, Csatkai Jenő, dr. Szinte János, Kovács József, Márton Miklós, özv. Maják Istvánné, Lőrinczi József, Gálfi János 300—300, Fűzi János, Pál Miklós, Pécsi Albert 250—250, Simon Anna, Máté Béla, dr. Kovács Ákos, Dénes Ferenc, Antonya János, Csáka József, Gál Zsigmond, Gagyi Sámuel, Joó Elekné, Pálfi Károly, Gruer István, Fábián Dénes, Kormos Jánosné, Orbók Kálmán, Somlyay Árpád, Rédigér Béla, Gálfalvi Lajos, Bodor Sándor, Simon Anna, Pál Miklós, András Mózes, Buzogány Elek, Kerékgyártó Jenő, Tóth Józsefné, Hollósi Filep Istvánné 200—200, Benczédi Mózes 120, Osváth Albert 150, Fazekas Dénes, Csiki Pál, id. Dimény Lajos, Botár János, Ujváry László, Berkes Imre, Dimény József, Almássy József, Jakabházy Samu, Deésy Károly, Hackler Arthur, László Sándor, Joó Mihály, Erdélyi Istvánné, Máthé György, dr. Gimes Miklós, Ráduly János, Kiss Mózes, Kiss Irén, Kiss Jolán, Jobb Mózes, dr. László Gyula, Máthé György 100—100, Kálóczi Józsefné 60, Tarcsafalvi Lajos, Farkas Zsigmond, Boross A. Dobozi János és Mihály, Fenyédy Péter 50—50, Weiner Józsefné 40, Takács Ferenc 35 korona.

Vasárnap Délután címen havonként megjelenő népies iüzetek indultak meg Kolozsvárt. A kezdeményezés két lelkes teológusé: Balázs Ferenc és Szentiványi Sándor szerkesztik és részben írják a V. D.-t. Az első szám f. évi január hóban Ferencz József püspök ajánlásával jelent meg. Tartalmaz rövidebb elbeszéléseket, verseket, adomákat, képeket és ismeretterjesztő rövidebb cikkeket. A iüzet hangja, céljának megfelelően népies, mindamelllett emelkedett. Helyesen, mert a népnek nem a szellemi termésünknek alját kell adni, hanem a színét-javát, csak az ő nyelvén kell hozzá szólni. Így a füzetben olvashatjuk Gyallay Domokos híres erdélyi írónak az elbeszélését „Szón fordul meg a dolog“ címűt. A közölt képek is: Luther arcképe, kalotaszegi templom rajza, a cimlap rajza, stb. mind szép, tiszta nyomásuak. Üdvös dolog volna, ha valahogy az alföldi nép is megismerkedhetne e füzetek tartalmával. Belső embereink gondolkozzanak rajta, miképp lehetne ennek szerét ejteni.

„A Mi Erdélyünk“

dr. SZILÁDY egyetemi magán-
tanár könyve

Kapható a lelkeszi irodán

Ára: 500 korona.

A Népies Irodalmi Társaság

erdélyi vonatkozású
néprajzi, irodalmi és
történelmi kiadványai
megrendelhetők

Budapest,
VI., Vilmos császár-ut 55.

SZALAI LAJOS

férfiszabó üzlete
a IX. ker. Haller-piacon.
Férfi- és fiuruhák, télikabátok állandóan és
olcsón kaphatók.

STERN JÓZSEF R. T.

Budapest, Kálvin-tér 1.

Alapítva 1859. évben.

Szövetek, mosóárak, selymek, bélés-
és vászonárak, női-, férfi-, és gyermek-
fehérnemű, kész felöltők és blouzok
legutányosabb bevásárlási forrása.

Kádakat

Puttonyokat
Boredényeket
Mezőgazdasági
szerszámokat
Tragacsokat
Kocsirészeket
készítünk

Budapest, V., Kálmán-u. 21. Telefon: 5-34

TELEFON
SZÁM:
180-53

KARTAL TESTVÉREK

Sörgöncim
KARTALOK
Budapest

műszaki kereskedők

BUDAPEST, V., ALKOTMÁNY-UTCA 18. SZÁM.

Műszaki anyagok és cikkek, olajok kenő-
anyagok, minden mezőgazdasági és egyéb
iparág számára legutányosabban kaphatók.

BERDE LAJOS

cipészüzlete

Budapest. II. Batthyány-utca 48. szám.

Férfi- és női cipőt mérték után készítenek.
Javitást is vállalok. Mérsékelt árak.

„STUDIUM“

KÖNYVESBOLT
BUDAPEST, IV.,
MUZEUM-KÖRUT 21

Telefon: Nagyrészt erdélyiekből Telefon:
186-87. alakult új vállalat 186-87.

Szakt munkák, szépirodalmi, egyházi és egyetemi
tankönyvek raktára. Beszerzés és szállít minden
kapható külföldi és belföldi könyvet és folyóiratot.
Vidéki megrendeléseket gyorsan és gondosan elintézik

Felelős kiadó: BIRÓ LAJOS.